

Վնասով աշխատող արտադրական կազմակերպությունների գործունեության ֆինանսական վերլուծություն «Արցախի ֆրուտ» ՓԲԸ օրինակով

Վերդյան Տարեվիկ Վ.

*Շուշիի տեխնոլոգիական համալսարան
տ.գ.թ., ավագ դասախոս (Ստեփանակերտ, Արցախի Հանրապետություն)
t-v-1921@mail.ru*

Հարությունյան Անուշ Ա.

*Շուշիի տեխնոլոգիական համալսարան
ավագ դասախոս (Ստեփանակերտ, Արցախի Հանրապետություն)
nushyano87@bk.ru*

ՀՏԳ՝ 338.3; EDN: EKAPDY

Հանգուցարաներ՝ վնաս, արտադրանք, արտադրական կազմակերպություն, ֆինանսական արդյունք, ֆինանսական վիճակ, վերլուծություն

Финансовый анализ деятельности убыточных производственных организаций на примере ЗАО «Арцах Фрут»

Вердян Татевик В.

*Шушинский технологический университет,
к.э.н., старший преподаватель (Степанакерт, Республика Арцах)
t-v-1921@mail.ru*

Арутюнян Ануш А.

*Шушинский технологический университет,
старший преподаватель (Степанакерт, Республика Арцах)
nushyano87@bk.ru*

Аннотация. Обеспечение финансовой устойчивости является одной из главных предпосылок развития любой экономики. Рыночная конкуренция требует от организаций вести свою хозяйственную деятельность с высокой эффективностью и всегда фиксировать стабильные финансовые результаты. Возможность создания, выживания и развития организации зависит от организации основного производства и его совершенствования. При этом к изменению методов организации производства приводит не только применение новой техники, но и соответствующий уровень организации производства, в свою очередь, побуждает к совершенствованию технических систем.

В результате постоянных изменений производственных объектов и условий к организации производства постоянно предъявляются новые требования. Некоторые организации часто оказываются в сложном финансовом положении по объективным или субъективным причинам. На практике это выражение содержит значительную неопределенность, так как финансовые трудности в организациях различаются по степени сложности. Не всем организациям, оказавшимся в сложной ситуации, удастся преодолеть трудности и восстановить нормальную финансово-хозяйственную деятельность за счет программ финансового оздоровления или государственной помощи. Понятно, что реорганизация и ликвидация считаются лучшими решениями для устранения неопределенности в таких случаях.

ЗАО «Арцах Фрут» является лидером по переработке фруктов и овощей в Республике Арцах и играет большую роль в представлении продукции Арцаха миру и обеспечении производства консервированной продукции на внутреннем рынке. Однако тот факт, что компания работает с «устойчивыми убытками», очень прискорбен и нуждается в анализе и во всесторонней поддержке.

Ключевые слова: убыток, товар, организация производства, финансовый результат, финансовое состояние, анализ

Financial analysis of the activity of loss-making production organizations on the example of "Artsakh Fruit" CJSC

Verdyan Tatevik V.

*Shushi University of Technology
PhD economic sciences, senior lecturer (Stepanakert, Republic of Artsakh)
t-v-1921@mail.ru*

Harutyunyan Anush A.

*Shushi University of Technology, Senior lecturer (Stepanakert, Republic of Artsakh)
nushyano87@bk.ru*

Abstract. Ensuring financial stability is one of the main prerequisites for the development of any economy. Market competition requires organizations to conduct their economic activities with high efficiency and consistently record stable financial results. The possibility of establishment, survival and development of the organization depends on the organization of the main production and its improvement. Moreover, not only the use of new techniques leads to changes in production organization methods, but also the appropriate level of production organization, in turn, motivates the improvement of technical systems.

As a result of constant changes in production facilities and conditions, new requirements are constantly being presented to the organization of production. Some organizations often find themselves in a difficult financial situation for objective or subjective reasons. In practice, this expression contains considerable uncertainty, as financial difficulties in organizations vary in their degree of complexity. Not all of the organizations in a difficult situation manage to overcome difficulties and restore their normal financial and economic activities through financial recovery programs or state assistance. It is clear that reorganization and liquidation are considered the best solutions to eliminate uncertainty in such cases.

"Artsakh Fruit" CJSC is the leader in the production of preserves in the Republic of Artsakh and plays a major role in presenting the products of Artsakh to the world and in ensuring the production of preserves for the domestic market. However, the fact that the company is operating at a "sustainable loss" is very regrettable and needs analysis and full support.

Keywords: loss, product, production organization, financial result, financial condition, analysis

Նախաբան: Արտադրական կազմակերպության հաջողությունը պայմանավորված է սպառողների համար բարձր արժեք ունեցող ապրանքների և ծառայությունների ստեղծմամբ, ապրանքների վաճառքով, որոնց գնով կծածկվեն ծախսերը, ռեսուրսների արդյունավետ օգտագործմամբ, արտադրությունում պարբերաբար նորամուծության ներդրմամբ, հմուտ աշխատողներ ունենալու հաջողությամբ, այդ թվում մենեջերներ, աշխատունակ աշխատուժ, այլ կազմակերպությունների հետ սերտ տնտեսական հարաբերությունների ձևավորմամբ, գործառնություններն իրականացնելու համար բավարար ֆինանսական ռեսուրսների տնօրինմամբ, ռազմավարության և տակտիկայի մշակմամբ, ճկուն գնային քաղաքականությամբ և այլ գործոններով [3, էջ 21]:

Ցանկացած հասարակության արտադրության եղանակը՝ որպես ամբողջ, պարունակում է երկու կողմ արտադրողական ուժեր և արտադրական հարաբերություններ՝ որպես ամբողջի մասեր:

Արտադրողական ուժերը, իրենց հերթին, բաղկացած են արտադրության միջոցներից, այսինքն՝ աշխատանքի գործիքներից ու աշխատանքի առարկաներից և մարդկանցից: Որպեսզի արտադրողական ուժերի բոլոր տարրերը կարողանան գործել միասնական արտադրական գործընթացում, անհրաժեշտ է դրանք միավորել:

Արտադրական հարաբերությունները նյութական բարիքների արտադրության և բաշխման գործընթացում մարդկանց միջև ծագող արտադրատեխնիկական և սոցիալ-տնտեսական հարաբերություններն են: Դրանցից առաջինը արտադրության գործընթացի մասնակիցների համատեղ աշխատանքում դրսևորվող հարաբերություններն են, որոնց հիմքը աշխատանքի բաժանումն ու կոոպերացումն է: Դրանով պայմանավորված էլ արտադրության կազմա-

կերպման հաջորդ գործառնությոնը առանձին կատարողների ու արտադրական ստորաբաժանումների միջև բազմատեսակ կապերի հաստատումն է:

Վերլուծություն: «Արցախ ֆրուիթ» ՓԲԸ արդեն հայտնի անուն է ինչպես ներքին, այնպես էլ արտաքին սպառողների շրջանակներում: Ընկերությունը հիմնադրվել է 2007թ.-ին: Մեկ տարի անց, ավարտելով գործարանի շինարարությունը, թողարկվել է առաջին արտադրանքը: Այսօր, հիմնադրումից արդեն 15 տարի անց նրա արտադրանքն առաքվում է աշխարհի բազմաթիվ երկրներ, մասնավորապես ՌԴ, Լիտվա, Բուլղարիա, Ֆրանսիա [7]: Արտահանվող արտադրանքի ծավալներով Ռուսաստանն առաջին տեղում է: Որոշակի ժամանակահատվածում, կապված COVID-19-ի, այնուհետև 2020թ. 44-օրյա պատերազմի հետևանքով ստեղծված բարդ իրավիճակի հետ, ընկերությունը արտահանման հետ դժվարություններ ունեցավ, բայց իրավիճակը կայունանում է:

Կազմակերպությունները իրենց տնտեսական գործունեությունը կարող են իրականացնել գործառնական, ներդրումային, ֆինանսական ոլորտներում:

Կազմակերպությունների տնտեսական գործունեության հիմնական ոլորտը գործառնականն է, որտեղ տեղի են ունենում մի շարք տնտեսական գործընթացներ՝ մատակարարման, արտադրական, իրացման:

Այդ տնտեսական գործընթացների ուսումնասիրությունը իրականացվում է փոխկապվածության և փոխպայմանավորվածության մեջ՝ պատճառահետևանքային կապերի բացահայտման միջոցով:

Կազմակերպություններն իրենց տնտեսական գործունեությունը ծավալելու նպատակով տիրապետում են համապատասխան ակտիվների, որոնք ձևավորվում են ինչպես սեփական կապիտալի, այնպես էլ պարտավո-

րությունների հաշվին: Դրանք անհրաժեշտ են կազմակերպությունների կողմից ընդունված քիզնես-ծրագրերի կատարման համար: Շուկայական մրցակցությունը կազմակերպություններից պահանջում է, որ իրենց տնտեսական գործունեությունը վարեն բարձր արդյունավետությամբ և մշտապես արձանագրեն կայուն ֆինանսական արդյունքներ: Կազմակերպությունների տնտեսական գործունեության արդյունավետությունը և ֆինանսական արդյունքները, որոնց վրա ներգործում են տարաբնույթ գործոններ, բնութագրվում են ցուցանիշների համակարգով [4, էջ 20]:

Արտադրության տնտեսական արդյունավետության գնահատման ժամանակ անհրաժեշտ է հաշվի առնել վերջնական արդյունքի վրա ազդող գործոնների առանձնահատկությունները: Միայն համակարգված մոտեցումն է հնարավորություն տալիս անցկացել համալիր վերլուծություն և կատարել ճիշտ եզրակացություն արտադրանքի տնտեսական արդյունավետության բարձրացման հիմնական ուղիների վերաբերյալ:

Արտադրանքի արտադրության տնտեսական արդյունավետությունը բնութագրվում է բնեղեն և արժեքային ցուցանիշների համակարգով: Բնեղեն ցուցանիշներն արտացոլում են ձեռք բերված արդյունավետության միայն մի կողմը՝ քանակը: Տնտեսական արդյունքի արտացոլման համար անհրաժեշտ է նաև աշխատանքի ծախսերի ընդհանուր չափը: Որպեսզի ստացվի արտադրության նյութադրամական միջոցների ծախսերի ու արդյունքի չափակցելի մեծություն, արտադրված արտադրանքի ծավալը վեր է ածվում արժեքային արտահայտության: Արժեքային ցուցանիշներն ունեն ոչ միայն հաշվարկային, այլև տնտեսական նշանակության, քանի որ դրանք մասնակցում են սպրանքադրամական հարաբերությունների զարգացմանը, իսկ արտադրանքի զինը շուկայում հանդես է գալիս սպրանքի որակում: Գյուղատնտեսական արտադրության տնտեսական արդյունավետության հիմնական արժեքային ցուցանիշներն են՝ համախառն եկամուտը, զուտ եկամուտը և շահույթը:

Աղյուսակ 1. «Արցախ Ֆրոյթ» ՓԲԸ Ֆինանսական արդյունքի մասին հաշվետվությունների ցուցանիշները 2017-2021 թթ. –ին [1] հազար դրամ

	Անվանում	2017 թ.	2018 թ.	2019 թ.	2020 թ.	2021 թ.
1	Հասույթ	347 460	236 656	252 641	275 145	180 184
2	Վանառքի ինքնարժեք	(336 125)	(219 255)	(260 578)	(333 672)	(214 948)
	Համախառն շահույթ	11 335	17 401	(7 937)	(58 527)	(34 764)
3	Վարչական ծախսեր	(56 436)	(56 082)	(31 371)	(28 593)	(32 158)
4	Իրացման ծախսեր	(3 168)	(2 146)	(6 054)	(1 777)	(1 745)
5	Այլ գործառնական եկամուտներ	796	2 442	1 722	573	60 969
6	Այլ գործառնական ծախսեր	(27 690)	(16 911)	(5 893)	(8 914)	(6 592)
7	Ֆինանսական ծախսեր	(72 940)	(123 329)	(61 670)	(461)	
8	Այլ ոչ գործառնական շահույթ/վնաս	17 174	(12 556)	7 202	(5 935)	(10 013)
	Տարվա համապարփակ արդյունք	(130 929)	(191 181)	(104 001)	(103 634)	(24 303)

Համաձայն աղյուսակ 1-ի տվյալների «Արցախ Ֆրոյթ» ՓԲԸ-ն տարին ամփոփել է վնասով: 2021թ. ընկերությունը կրճատել է արտադրանքի թողարկումը մոտ 35 %-ով, նվազել է նաև տարիներով ստացվող վնասի մակարդակը մոտ 76,5 %-ով, ինչը հիմնականում պայմանավորված է հետպատերազմյան պետական քաղաքականության շրջանակներում վարկերի տոկոսների և այլ հարկային մոտեցումների շնորհիվ:

Շուկայական տնտեսության պայմաններում կազմակերպության գործարար ակտիվությունը և հուսալիությունը բնութագրվում է նրա ֆինանսական դրությամբ: Դա շուկայի բոլոր մասնակիցների շահերի իրագործման երաշխիքն է, քանի որ բավականին մեծ է հետաքր-

քրությունը յուրաքանչյուր կազմակերպության ֆինանսական դրության վերաբերյալ արժանահավատ տեղեկատվության ստացման նկատմամբ: Շուկայի մասնակիցները մշտապես շահագրգռված են իրենց գործընկերների մրցունակության և հուսալիության գնահատման հիմնահարցերով:

Կազմակերպության ֆինանսական դրության վերլուծության հիմնական տեղեկատվական աղբյուրը հաշվապահական հաշվեկշիռն է, որի մեջ արժեքային արտահայտությամբ որևէ մի ժամանակաշրջանի դրությամբ արտացոլվում են նրա ակտիվները, սեփական կապիտալը և պարտավորությունները: «Արցախ Ֆրոյթ» ՓԲԸ հաշվապահական հաշվեկշիռը 2020-2021 թթ. ամփոփ ներկայացված է աղյուսակ 2-ում:

Աղյուսակ 2. «Արցախի Ֆրոյթ» ՓԲԸ ֆինանսական վիճակի մասին հաշվետվությունների ցուցանիշները 2017-2021 թթ. –ին [2]

		31.12.2017	31.12.2018	31.12.2019	31.12.2020	31.12.2021
Ակտիվներ՝ ընդամենը		1 433 396	1 463 023	1 370 101	1 296 335	1 224 215
1	Ոչ ընթացիկ ակտիվներ	803 689	872 615	741 862	679 082	615 106
2	Ընթացիկ ակտիվներ	629 707	590 408	628 239	617 253	609 109
Սեփական կապիտալ և պարտավորություններ՝ ընդամենը		1 433 396	1 463 023	1 370 101	1 296 335	1 224 215
1	Կանոնադրական կապիտալ	1 470 000	1 470 000	1 470 000	1 470 000	1 470 000
2	Կուտակված շահույթ	- 1 134 941	- 943 760	- 1 238 942	- 1 342 576	- 1 510 919
3	Ոչ ընթացիկ պարտավորություններ	925 711	409 336	964 669	972 649	972 649
4	Ընթացիկ պարտավորություններ	172 626	527 447	174 374	196 262	292 485

«Արցախի Ֆրոյթ» ՓԲԸ-ի 2020-2021 թթ. ֆինանսատնտեսական վերլուծության համար սկզբում կատարենք հաշվապահական հաշվեկշռի հորիզոնական վերլուծություն, որի տվյալները ամփոփված են աղյուսակ 3-ում:

Տվյալներից երևում է, որ «Արցախի Ֆրոյթ» ՓԲԸ-ն հաշվետու տարվա վերջի դրությամբ պաշարները 13,4%-ով ավելացրել են, իսկ դրամական միջոցները 21,4%-ով նվազել են: Դա բացասական երևույթ է, քանի որ այդ գումարները չգտնվելով կազմակերպության տրամադրության տակ գրկում են լրացուցիչ արդյունք ստեղծելու, ինչպես նաև նպատակային տեղաբաշխվելու հնարավորությունից: Տվյալներից երևում է, որ հաշվեկշռի ընդհանուր արժեքը նախորդ տարիների համեմատ ցուցաբերել է նվազման միտում:

2018 թ.-ից սկսած հաշվեկշռի ակտիվ և պասիվ բաժինները սկսել են կրճատվել՝ ամեն տարի նվազելով մոտ 5-6%-ով: Կազմակերպությունը 2018 թ. որոշակի քայլեր էր ձեռնարկել ստեղծված բարդ ֆինանսական իրավիճակը

հաղթահարելու նպատակով վերաձեռնվող կարճաժամկետ պարտավորությունները երկարաժամկետի, սակայն դա իհարկե հարցի լրիվ և իսպառ լուծում չէր, այլ ընդամենը ընթացիկ իրավիճակի կարճաժամկետ օպտիմալացում:

Եթե սեփական կապիտալը 2020 թ. դեռ դրական էր, այսինքն կանոնադրական կապիտալը գերազանցում էր վնասին, ապա 2021 թ. վնասի ավելացման հետևանքով սեփական կապիտալը բացասական արդյունք էր ձևավորել:

Այսպիսով, հորիզոնական վերլուծությունից պարզվում է, որ «Արցախի Ֆրոյթ» ՓԲԸ երկարաժամկետ պարտավորությունները, այսինքն բանկային վարկերը մնացել են անփոփոխ, ինչպես արդեն նշել էինք հետպատերազմյան պետական միջոցառումների իրականացման շրջանակներում, հակառակ դրան ավելացել են կարճաժամկետ կրեդիտորական պարտքերը մոտ 49%-ով: Ընդհանուր ակտիվների տեսակարար կշիռը նվազել է 5,6%-ով:

Աղյուսակ 3. «Արցախի Ֆրոյթ» ՓԲԸ 2020-2021 թթ. հաշվապահական հաշվեկշռի հորիզոնական վերլուծություն (հազար. դրամ)

Ակտիվ	2020 թ.	2021 թ.	Շեղում %, (+,-)	Պասիվ	2020 թ.	2021 թ.	Շեղում %, (+,-)
1. Ոչ ընթացիկ ակտիվներ, այդ թվում՝				3. Սեփական կապիտալ, այդ թվում՝			
Հիմնական միջոցներ	679 082	615 106	-9,4	Կանոնադրական կապիտալ	1 170 000	1 470 000	25,6
				Չգրանցված կապիտալ	300 000		-100

				Կուտակված շահույթ	-1 342 576	-1 510 919	12,5
Ընդամենը	679 082	615 106	-9,4	Ընդամենը	127 424	-40 919	-132,1
2.Ընթացիկ ակտիվներ, այդ թվում՝				4.Ոչ ընթացիկ պարտավորություններ, այդ թվում՝			
Պաշարներ	292 470	331 701	13,4	Վարկեր և փոխառություններ	972 649	972 649	0
Առևտրային և այլ դեբիտորական պարտքեր	246 699	215 599	-12,6	Ակտիվներին վերաբերող շնորհներ			
				Ընդամենը	972 649	972 649	0
Դրամական միջոցներ	78 084	61 393	-21,4	5. Ընթացիկ պարտավորույթ			
Այլ ընթացիկ ակտիվներ		416	100	Վարկեր և փոխառություններ			
				Առևտրային և այլ կրեդիտ. պարտքեր	196 262	292 485	49,0
Ընդամենը	617 253	609 109	-1,3	Ընդամենը	196 262	292 485	49,0
Հաշվեկշիռ	1 296 335	1 224 215	-5,6	Հաշվեկշիռ	1 296 335	1 224 215	-5,6

Աղյուսակ 4. «Արցախ Ֆրոյթ» ՓԲԸ 2020-2021թթ.հաշվապահական հաշվեկշռի ուղղահայաց վերլուծությունը (%)

Ակտիվ	2020 թ.	2021 թ.	Շեղում %, (+,-)	Պասիվ	2020 թ.	2021 թ.	Շեղում %, (+,-)
1.Ոչ ընթացիկ ակտիվներ, այդ թվում՝				3.Սեփական կապիտալ, այդ թվում՝			
Հիմնական միջոցներ	52,4	50,2	-4,2	Կանոնադրական կապիտալ	90,3	120,1	33,0
				Զգրանցված կապիտալ	23,1		-100,0
				Կուտակված շահույթ	-103,6	-123,4	19,1
Ընդամենը	52,4	50,2	-4,2	Ընդամենը	9,8	-3,3	-66,3
2.Ընթացիկ ակտիվներ, այդ թվում՝				4.Ոչ ընթացիկ պարտավորություններ, այդ թվում՝			
Պաշարներ	22,6	27,1	19,9	Վարկեր և փոխառություններ	75,0	79,4	5,9
Առևտրային և այլ դեբիտորական պարտքեր	19,0	17,6	-7,4	Ակտիվներին վերաբերող շնորհներ			
				Ընդամենը	75,0	79,4	5,9
Դրամական միջոցներ	6,0	4,2	-30,0	5. Ընթացիկ պարտավորություններ			
				Վարկեր և փոխառություններ			
				Առևտրային և այլ կրեդիտորական պարտքեր	15,2	23,9	57,2
Ընդամենը	47,6	48,9	2,7	Ընդամենը	15,2	23,9	57,2
Հաշվեկշիռ	100	100	0,0	Հաշվեկշիռ	100,0	100,0	0,0

Կազմակերպության հաշվեկշռի կառուցվածքը համարվում է անբավարար, իսկ կազմակերպությունը ճանաչվում է անվճարունակ, եթե առկա է հետևյալ պայմաններից որևէ մեկը.

- Ընթացիկ իրացվելիության գործակիցը հաշվետու ժամանակաշրջանի վերջում նորմատիվայինից ցածր է ($G_{\text{ըի}} \geq 2$)

• Սեփական շրջանառու միջոցների բավարարության գործակիցը հաշվետու տարվա վերջում նորմատիվայինից ցածր է ($Q_{u2} \geq 0.1$):

Ընթացիկ իրացվելիության գործակիցը որոշելու համար առավել կիրառելի է հետևյալ բանաձևը՝

$$Q_{rh} = \frac{L\mathcal{U}}{L^* \mathcal{T}} = \frac{U_1 + U_2 + U_3}{\mathcal{T}_1 + \mathcal{T}_2}$$

Այդ գործակիցը պետք է մեծ լինի երկուսից, քանի որ դրանից փոքր լինելու դեպքում ձեռնարկությունն ի վիճակի չի լինի կատարելու իր պարտավորությունները և կենթարկվի սնանկացման:

Սեփական շրջանառու կապիտալով ապահովվածության գործակիցը հաշվարկվում է հետևյալ կերպ՝

$$Q_{u2} = \frac{L\mathcal{U} - L^* \mathcal{T}}{L^* \mathcal{T}}$$

Եթե ընթացիկ իրացվելիության գործակիցը նորմատիվայինից ցածր է, իսկ սեփական շրջանառու կապիտալի բաժինը ընթացիկ ակտիվների մեջ նորմատիվայինից փոքր է, բայց նկատվում է այդ ցուցանիշների աճի միտում, ապա գործնականում կարևոր նշանակություն է ստանում վճարունակության վերականգնման գործակցի հաշվարկումը վեցամսյա ժամանակահատվածում [6, էջ 339]: Այն հաշվարկվում է հետևյալ կերպ.

$$Q_{vl} = \frac{Q_{rh1} + \frac{6}{T} * (Q_{rh1} - Q_{rh0})}{Q_{rh_{lim}}}$$

որտեղ՝

Q_{rh1} և Q_{rh0} - համապատասխանաբար իրացվելիության գործակցի փաստացի արժեքներն են հաշվետու ժամանակաշրջանի սկզբի և վերջի դրությամբ,

$Q_{rh_{lim}}$ - ընթացիկ իրացվելիության գործակցի նորմատիվային արժեքն է,

6 - վճարունակության վերականգնման ժամանակաշրջանն է՝ ամիսներով,

T - հաշվետու ժամանակաշրջանն է՝ ամիսներով:

Եթե հաշվարկված գործակիցը՝ $Q_{vl} > 1$, ապա կազմակերպությունը առաջիկա վեց ամսում կունենա վճարունակությունը կարգավորելու իրական հնարավորություն, և հակառակը՝ եթե $Q_{vl} < 1$, ապա վճարունակությունը վերականգնելու հնարավորությունները կլինեն սահմանափակ:

Վճարունակությունը 3 ամսվա ընթացքում կորցնելու գործակիցը հաշվարկվում է հետևյալ կերպ.

$$Q_{vl} = \frac{Q_{rh1} + \frac{3}{T} * (Q_{rh1} - Q_{rh0})}{Q_{rh_{lim}}}$$

Եթե այս գործակիցը՝ $Q_{vl} > 1$, ապա կազմակերպությունը իրական հնարավորություն կունենա առաջիկա 3 ամիսներին պահպանելու իր վճարունակությունը, և հակառակը, եթե $Q_{vl} < 1$, ապա առաջիկա ամիսներին կազմակերպությունը կարող է այն կորցնել:

«Արցախ Ֆրոնթ» ՓԲԸ-ի ընթացիկ իրացվելիության ցուցանիշը (Q_{rh}) և սեփական շրջանառու միջոցների բավարարության գործակիցը 2020 և 2021 թթ. համար.

$$Q_{rh2020} = \frac{L\mathcal{U}}{L^* \mathcal{T}} = \frac{U_1 + U_2 + U_3}{\mathcal{T}_1 + \mathcal{T}_2} = \frac{617253}{196262} = 3,1$$

$$Q_{rh2021} = \frac{L\mathcal{U}}{L^* \mathcal{T}} = \frac{U_1 + U_2 + U_3}{\mathcal{T}_1 + \mathcal{T}_2} = \frac{609109}{292485} = 2,1$$

$$Q_{u2,2020} = \frac{L\mathcal{U} - L^* \mathcal{T}}{L^* \mathcal{T}} = \frac{617253 - 196262}{196262} = 2,1$$

$$Q_{u2,2021} = \frac{L\mathcal{U} - L^* \mathcal{T}}{L^* \mathcal{T}} = \frac{609109 - 292485}{292485} = 1,1$$

Հաշվարկենք վճարունակության վերականգնման գործակիցը վեց ամիս ժամանակաշրջանի համար՝

$$Q_{vl} = \frac{Q_{rh1} + \frac{6}{T} * (Q_{rh1} - Q_{rh0})}{Q_{rh_{lim}}} = \frac{1,1 + \frac{6}{12} * (1,1 - 2,1)}{2} = 0,3$$

Եթե $Q_{vl} > 1$, նշանակում է կազմակերպությունը առաջիկա 6 ամիսների ընթացքում կպահպանի իր վճարունակությունը, բայց քանի որ մեր դեպքում այն փոքր է 1-ից, ուստի հաշվարկենք վճարունակությունը 3 ամսվա համար՝

$$Q_{vl} = \frac{1,1 + \frac{3}{12} * (1,1 - 2,1)}{2} = 0,4$$

Այս պարագայում ևս գործակիցը փոքր է 1-ից, ուստի կազմակերպության համար լուրջ վտանգ է ներկայացնում առաջիկա 3 ամիսներին վճարունակությունը պահպանելը:

Եզրակացություն: Պետք է նշել, որ կազմակերպությունը հիմնականում աշխատում է ռուսական ռուբլով, որի տատանումներից ընկերությունը հսկայական վնաս է կրում: Նամանավանդ վերջին տարիների կտրուկ անկումները մեծ խոչընդոտ հանդիսացան կազմակերպության համար ֆինանսական դրության բարելավման հարցում:

Հումքի ձեռքբերման բարձր գինը ևս արգելակ է հանդիսանում կազմակերպության զարգացման և շահութաբերության մակար-

դակին հասնելու: Ծախսերի մեջ մեծ մասնաբաժին են զբաղեցնում ամորտիզացիոն մասհանումները. պատճառն այն է, որ հիմնական միջոցների սկզբնական արժեքները մեծ են, իսկ օգտակար ծառայության ժամկետները փոքր, և մեծ մասը արտադրական նշանակության ՀՄ-ներ են, որոնց մաշվածության ծախսերը ներառվում են ինքնարժեքի մեջ: Արտադրանքի իրացման դեպքում էլ վաճառքի գինն արդեն իսկ բարձր է, ինչն էլ գնորդներին ձեռնառու չէ, քանի որ հայաստանյան կազմակերպությունները նույն արտադրանքը (հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ օգտագործում են նաև քիմիական և այլ հավելումներ) վաճառում են ավելի ցածր գնով և կազմակերպությունը ստիպված վաճառում է նույնիսկ ինքնարժեքից ցածր գնով: Ստացվում է, որ տեղական շուկայում էկոարտադրանքը այնքան էլ մեծ պահանջարկ չի վայելում: Արտադրանքը եվրոպական երկրներ արտահանելու դեպքում, որի համար անհրաժեշտ կլինի ձեռք բերել նաև համապատասխան սերտիֆիկատներ, կազմակերպությունը կաշխատի եվրոյով, եվրոպական երկրներն էլ գնահատում են էկոարտադրանքը և պատրաստ են վճարել համապատասխան գին, երևի թե այդ ժամանակ խնդիրը մի փոքր կմեղմանա:

Մյուս կողմից անհրաժեշտ է հաշվի առնել հետևյալը, որ շուկայական հարաբերությունների պայմաններում կարևորվում է բազմասեփականության գաղափարը: Մեփականության ձև է հանդիսանում բաժնետիրական ընկերությունը (ԲԸ): ԲԸ-ն ի շնորհիվ բաժնետոմսերի թողարկման ստանում է լրացուցիչ դրամական միջոցների ներգրավման հնարավորություն: Ուստի ֆինանսական վիճակի բարելավման կարևոր հանգամանք կարող է հանդիսանալ նաև ՓԲԸ-ից ԲԸ-ի վերակազմակերպումը, որը հնարավորություն կտա դրամական միջոցներ ներգրավել ու արժեթղթեր թողարկել, որոնք կշրջանառվեն բորսայում և կազմակերպությանը կապահովեն մշտական եկամտով:

«Արցախ Ֆրոյթ» ՓԲԸ վճարունակության վերականգնման ուղղված միջոցառումների մեջ կարելի է ներառել՝

- մարքեթինգային արդյունավետության բարձրացում,
- արտադրական ծախսերի կրճատում,
- դեբիտորական և կրեդիտորական պարտքերի նվազում,
- սպառողական ֆոնդի, ընթացիկ ֆինանսական ներդրումների իրականացման հաշվին ընթացիկ ակտիվներում սեփական միջոցների մասնաբաժնի ավելացում և այլն:

Միջոցառումների խումբը, որն ուղղված է «Արցախ Ֆրոյթ» ՓԲԸ սպազայում շահույթի

ստացմանը իր մեջ պետք է ներառի. Վաճառքների ավելացում, եկամտի նոր աղբյուրների որոնում, աշխատողների կողմից պատճառված վերանորոգման ծախսերի կրճատում, սպրանքների գների բարձրացում, դեբիտորների հետ աշխատանքների ակտիվացում:

«Արցախ Ֆրոյթ» ՓԲԸ ճգնաժամային վիճակից հանելու գործընթացը կարելի է ներկայացնել հետևյալ հաջորդական քայլերի միջոցով.

Քայլ առաջին. Պետք է կիրառել այսպես կոչված «պաշտպանողական մարտավարություն», այսինքն արտադրության ծախսերի կտրուկ կրճատում ներարտադրական կառուցվածքների կրճատման և դրանց լուծարման, անձնակազմի կրճատման, տեխնոլոգիական սարքավորումների վաճառքի, նոր տեխնոլոգիայի ներդրման, մարքեթինգային կառավարման, իրացման նոր շուկաների որոնման ուղով:

Քայլ երկրորդ. Նկատի ունենալով այն գործոնը, որ ֆինանսական նման բարդ իրավիճակում հայտնված կազմակերպություններում բարձր են արտադրության ծախսերը, պետք է միջոցներ ձեռնարկվեն բոլոր ոչ արտադրական և քիչ արդյունավետ ծախսերի, մաշված արտադրական հզորությունների դուրս գրման, անորակ արտադրանքի թողարկման ծավալի կրճատման, աշխատաժամանակի ռացիոնալ օգտագործման, կառավարչական ծախսերի կրճատման հաշվին դրանք նվազեցնելու և կազմակերպությունում նոր կառավարման համակարգ ներդնելու ուղղությամբ:

Քայլ երրորդ. Կազմակերպությունը պետք է դիմի տնտեսական դատարան առողջացման թույլտվություն ստանալու խնդրանքով և ձգտի կրեդիտորների որոշակի ֆինանսական օժանդակության օգնությամբ հաղթահարել ճգնաժամը:

Ճգնաժամի հաղթահարման ուղղություններից մեկը ռազմավարական վերակառուցումն է, որը պետք է ճգնաժամի պայմաններում ընդգրկի կազմակերպության բազմագործոն գործունեության մեծ թվով բարդություններ:

Ֆինանսական առողջացման ծրագրի շրջանակներում կարող են իրականացվել հետևյալ միջոցառումները՝ [5]

- պարտապանի ամբողջ գույքի կամ մի մասի վաճառք,
- պարտապանի գույքը պարտատերերին հաշվանցով փոխանցելը,
- պարտապանի գույքի գրավադրումը,
- շահութաբերություն չսպահովող գործունեության դադարեցումը,
- ձեռնարկատիրական գործունեության ոլորտի փոփոխությունը,
- անշահավետ գործարքների փոփոխումը կամ դադարեցումը,

- պարտքի վերակառուցումը
- պարտքի փոխարինումը արժեթղթերով,
- դեբիտորական պարտավորությունների բռնագանձումը,
- օրենքով չարգելված այլ միջոցառումներ:

Հարկ է նշել նաև ֆինանսական վիճակի և դրության վերաբերյալ հաշվետվություններում որոշակի անճշտությունների մասին, որոնք վկայում են ընդհանուր գործունեության վատ կազմակերպման և մասնավորապես արտադրանքի արտադրության գործընթացի ոչ տրամաբանական կազմակերպման մասին: Նման եզրահանգման կարելի է գալ ուսումնասիրելով ընկերության կողմից հրապարակված ֆինանսական հաշվետվությունների թվերը: Այսպես, օրինակ վերջին երկու տարիներին վաճառքների ինքնարժեքը գերազանցում էր հասույթին 19-21%-ով: Այս հանգամանքը կարելի էր կապել պատերազմի և դրա հետևանքների հետ, սակայն նման իրավիճակ էր նաև 2019թ., բայց տարբերությունը ավելի քիչ էր՝ մոտ 3%: Այսինքն, իմաստ կա՞ արդյոք արտադրելու մի բան, որը բարձր գնով չի վաճառվելու, իսկ ներկայիս վաճառքի գինը ավելի ցածր է, քան հենց իր վրա կատարված ծախսերը: Այս պարագայում կամ ինքնարժեքի հարցը պիտի կարգավորվի, կամ էլ վաճառքի գինը, սակայն ընկերությունը նույն (ստաբիլ) կայուն վնասաբերությամբ է աշխատում, առնվազն մեր ուսումնասիրած վերջին 5 տարիների ընթացքում: Կան որոշակի անհամապատասխանություններ ֆինանսական վիճակի և ֆինանսական դրության մասին հաշվետվություններում, մասնավորապես նշվածը վերաբերում է կուտակված վնասին, երբ հաշվետու տարվա վնասը կազմում է 24303 հազ. դրամ, իսկ մնացորդներում այն արտացոլված է 168343 հազ դրամ:

Այսպիսով, «Արցախ Ֆրույթ» ՓԲԸ ֆինանսական վիճակի վերլուծությունը ցույց տվեց, որ կազմակերպության գործունեությունը բնութագրվում է անկայունությամբ: 2020-2021 թթ. հաշվապահական հաշվեկշռի հորիզոնական և

ուղղահայաց վերլուծություններից ակնհայտ է, որ կազմակերպությունը կարող է շահութաբերություն ապահովել միայն պաշարների և ծախսերի կրճատման ու հումքի և նյութերի տնտեսման հաշվին: Պետք է նաև նշել, որ կազմակերպության շրջանառու միջոցների ընդհանուր գումարը բավարար չէ վճարունակություն ապահովելու համար: Բոլոր հաշվարկները կատարվել են բացառելով Արցախի ներդրումային հիմնադրամից «Արցախ Ֆրույթ» ՓԲԸ-ի ֆինանսավորման հանգամանքը: Ակնհայտ է, որ մոտ ապագայում «Արցախ Ֆրույթ» ՓԲԸ-ն դժվարություններ կունենա նաև իր պարտքային պարտավորությունների գծով վճարումների հետ:

Օգտագործված գրականության ցանկ

1. «Արցախ Ֆրույթ» ՓԲԸ 2017-2021 թթ. Շահույթի կամ վնասի և այլ համապարփակ ֆինանսական արդյունքի մասին հաշվետվություններ:
2. «Արցախ Ֆրույթ» ՓԲԸ 2017-2021 թթ. Ֆինանսական վիճակի մասին հաշվետվություններ:
3. **Մանուկյան Գ.** «Արտադրական կազմակերպության ֆինանսներ», Հայաստանի պետական տնտեսագիտական համալսարան, «Լիմուշ» հրատարակություն: - Երևան, 2018թ., էջ 21:
4. **Սարգսյան Ա., Առաքելյան Կ.** Տնտեսական գործունեության վերլուծություն, Երևան 2005թ. էջ 20:
5. **Մնանկության մասին ԱՀ օրենք**, Հոդված 72
6. **Чувев И. Н., Чувева Л. Н.**, Комплексный экономический анализ хозяйственной деятельности, учебник для вузов, Издательско-торговая корпорация «Дашков и К», Москва, 2006г., стр.339
7. «Արցախ Ֆրույթ» ՓԲԸ պաշտոնական կայք http://artsakhfruit.com/?page_id=194&lang=am

Տժանա/Հանձնվել է՝ 20.06.2022

Рецензирована/Գրախոսվել է՝ 30.06.2022

Принята/Ընդունվել է՝ 07.07.2022